

A parentéziskombináció jelensége az eredeti és realizációja a szinkrontolmácsolt szövegben

A közbeékelte parentézis, mivel elszakít egymástól összetartozó elemeket, s észben kell tartani, hol szakadt meg a hordozó megnyilatkozás, hogy a közbeszúrás feldolgozása után folytatni lehessen azt, feltehetően feldolgozási nehézséget okoz. Különösen a szinkrontolmácsolásban, mely során mindenképpen számos nyelvfeldolgozási feladatot kell végezni egyidejűleg, s különösen, ha a hordozó szerkezet egynél több parentézist tartalmaz.

A kutatás tárgyát ezen, két vagy több parentézist tartalmazó megnyilatkozások realizációja képezi angol és német nyelvű szinkrontolmácsolt szövegekben. E nyelvi szerkezeteket parentéziskombinációnak nevezem, s a parentézisek egymáshoz viszonyított helyzete szerint három típusát különböztetem meg: soros (közvetlenül egymást követő parentézisek), megszakított soros (nem közvetlenül egymást követő parentézisek) és hierarchizált (parentézis a parentézisben) parentéziskombinációt. A kutatás célja annak felderítése, fellelhetők-e rekurrens minták a parentéziskombinációk célnyelvi realizációjában, s ha igen, melyek ezek.

Az utóbbi években a parentézis jelensége az addiginál több figyelmet kapott a nemzetközi szakirodalomban, az egyazon hordozó szerkezetben egynél több parentézis előfordulásának kutatásáról azonban nincs tudomásom.

A kutatás fő kérdései: tipikus módon megtartja-e a tolmács a parentéziskombináció szerkezetét ill. vannak-e tipikus módjai a szerkezet átrendezésének? Ha a tolmácsolásban eltűnik a parentéziskombináció-szerkezet, azaz a parentézisek vagy egy részük, tartalmuk megfogalmazódik-e nem parentetikus szerkezeti keretek között? Van-e különbség a parentéziskombináció célnyelvi realizációjában annak típusai szerint?

A kérdést empirikusan vizsgáltam a 115 975 szót tartalmazó ICSB-korpusz egészének elemzésével. A parentézisek azonosítását auditív módon, mérőműszerek nélkül végeztem a potenciális parentézisek fonetikai, lexikális és kommunikatív tulajdonságai alapján.

A kutatás eredménye szerint a szinkrontolmácsolt szövegekben a forrásnyelvi parentéziskombinációk csak töredéke realizálódik, ami valószínűleg e nyelvi szerkezetek feldolgozási nehézségére utal. A tolmácsok igyekeznek csökkenteni a hordozó szerkezet szétszakítottságát a parentézisek lerövidítésével vagy teljes elhagyásával. Jellemző a parentézis(ek) kiemelése a hordozó szerkezetből és utólagos tolmácsolása (linearizálás), ill. a hordozó szerkezet megszakítás előtti részének valamely parentézissel egy megnyilatkozásba való összevonása, ami a teljes megnyilatkozás-szerkezet átrendezésével jár. A szerkezetileg analóg realizáció mértékét tekintve különbség látszik a parentéziskombinációk között fajták (a hierarchizált típus mutatja a legalacsonyabb, a soros a legmagasabb arányt) és összetettségi fok szerint. A feldolgozási nehézség fokára nézve lényeges tényező a parentéziskombinációt alkotó parentézisek és a hordozó szerkezet belső szerkezete, azok hossza, szintaktikai, szemantikai, pragmatikai összetettsége. A feldolgozási nehézség szempontjából vonatkozási helyük szerint érdemes megkülönböztetni kotextusfüggő és kotextusfüggetlen parentézist.

A parentéziskombinációk tipikus célnyelvi megjelenésének vizsgálata hozzájárul a tolmácsolandó szöveg nehézségi foka komplex kérdéskörének kutatásához, ezen kívül fontos szinkrontolmács-didaktikai felismerésekkel szolgálhat.